

Din, Ahlak ve Felsefe ^a

A. HOWARD HANNAY

Çeviren / Translated by

 OSMAN ZAHİD ÇİFÇİ ^b

Öz: Rahipler, zamanın kötülüklerini doğal olarak dini zayıflığa ve Tanrı'ya olan inancın azalmasına atfetme eğilimindedirler ve ahlakın dine bağımlılığı hususunun teyidi olarak ise dinsizlere ve din-den dönmelere vurgu yapmaktan geri durmazlar. Buna karşı görüş olarak, insan gelişiminin belirli bir aşamasında bu iki husus birbiri ile bağlantılı olsa da ahlakın dinle temelde bir bağlantısının olmadığı büyük bir inandırıcılıkla savunulabilir. Ve bunun teyidi olarak, ateist ve özgür düşünceli bireylerin nasıl kusursuz bir hayat sürdüklerine; hatta biraz daha zorlayarak, belirli bir ahlaki eylem kodunu dini bir doktrinle ilişkilendirerek yetiştirilen insanların dini inançlarını kaybetmeleri durumunda ahlaki temellerini de yıkılmış hissetmeleri gerektiğine işaret edilebilir ve dolayısı ile bu hususun psikolojik bir ilişki olduğu, ikisinin arasında nesnel ve zorunlu bir bağlantı olmadığı söylenebilir. Dürüst bir hayat sürmenizin tek nedeni eğer Tanrı'nın emri olduğu ve buna uymadığınız takdirde ahirette Tanrı'nın sizi cezalandıracağı düşüncesi ise birdenbire Tanrı'ya inanmayı bıraktığınızda, dürüst bir insan olmaya devam etmek için de ortada bir neden kalmayıverecektir.

Anahtar Kelimeler: Din, ahlak, felsefe, ilke, iyi.

^a A. Howard Hannay, "Religion, Morality and Philosophy," *Proceedings of the Aristotelian Society* 40 (1939-40), 245-54.

^b Selçuk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
zahid.cifci@selcuk.edu.tr

Religion, Morality and Philosophy

Abstract: Churchmen are naturally inclined to attribute the evils of the times to the lack of religion and a waning belief in God, and they are not slow to point to any backsliding on the part of the irreligious as confirmation of the dependence of morality on religion. Against this view it can be maintained with a great deal of plausibility that morality has no essential connection with religion, although at a certain stage in human development the two may have been linked together. And in confirmation it can be pointed out how atheists and freethinkers have led blameless lives and it can be argued with some force that while people who have been brought up to associate a certain code of moral action with a religious doctrine will certainly feel, if they lose their religious faith, that the foundations of their morality are in ruins, this is a psychological association and not an objective and necessary connection. If the only reason known to you for leading an honest life is that it is the command of God, who will punish you in after life if you disobey it, and then you suddenly cease to believe in God, there will seem to be no reason for continuing to be honest.

Keywords: Religion, morality, philosophy, principle, good.

Rahipler, zamanın kötülüklerini doğal olarak dini zayıflığa ve Tanrı'ya olan inancın azalmasına atfetme eğilimindedirler ve ahlakın dine bağımlılığı hususunun teyidi olarak ise dinsizlere ve dinden dönmelere vurgu yapmaktan geri durmazlar. Buna karşı görüş olarak, insan gelişiminin belirli bir aşamasında bu iki husus birbiri ile bağlantılı olsa da ahlakın dinle temelde bir bağlantısının olmadığı büyük bir inandırıcılıkla savunulabilir. Ve bunun teyidi olarak, ateist ve özgür düşünceli bireylerin nasıl kusursuz bir hayat sürdüklerine; hatta biraz daha zorlayarak, belirli bir ahlaki eylem kodunu dini bir doktrinle ilişkilendirerek yetiştirilen insanların dini inançlarını kaybetmeleri durumunda ahlaki temellerini de yıkılmış hissetmeleri gerektiğine işaret edilebilir ve dolayısı ile bu hususun psikolojik bir ilişki olduğu, ikisinin arasında nesnel ve zorunlu bir bağlantı olmadığı söylenebilir. Dürüst bir hayat sürmenizin tek nedeni eğer Tanrı'nın emri olduğu ve buna uymadığınız takdirde ahirette Tanrı'nın sizi cezalandıracağı düşüncesi ise birdenbire Tanrı'ya inanmayı bıraktığınızda, dürüst bir insan olmaya devam etmek için de ortada bir neden kalmayıverecektir. Ancak, Tanrı'nın buyruklarından tamamen bağımsız olarak, dürüstlük için menfaat veya başka nedenlerin olabileceğini her zaman hissediyorsanız, o zaman inancınızı kaybetmeniz, mevcut yaşam tarzınızı tamamen altüst etmeyecektir.

Ve münferit örneklerden yola çıkarak inanç kaybına bağlı psikolojik sonuçları tartışmak ne kadar yanlışsa, ahlakın dinle bağlantılı olarak geliştiği ön kabulünden (gerçeğinden) genel sonuçlar çıkarmak da o kadar tehlikelidir. Bunula birlikte, ahlaki fikirlerdeki öncül ilerlemelerin büyük dini liderlerden kaynaklanması önemlidir. Ahlaki eylem ve din arasında içsel (manevi) bir bağlantı olsaydı tam olarak bu olurdu.

İlk dinler yoğun bir şekilde sihirle yüklüdür ve bu dinlerin karmaşık teolojilerini ve batıl ayinlerini anlamak bizim için çok zordur. Bu dinlerin içsel (manevi) anlamları kaybolmuş ve sadece mitolojik çıplak iskeletleri kalmıştır. Ancak bunların önemli bir anlamı olduğu ve insanların yaşam seyrini etkilediği hususu barizdir. Hem teolojinin hem de teoloji ile örülen etik kuralların kabi-

le bazlı (kabilesel) bir olgu olduğu da oldukça açıktır. Bu örüntü aile ve kabile ile sınırlıydı; aynı kabilenin üyeleri arasındaki ilişkilerde çok katı olarak uygulanan bu davranış kuralları, kabileler arası ilişkilerde geçerli değildi. Kabilesel Tanrı kıskançtı, intikam onunla ortak bir dürtüydü ve en acımasız katliamları ve zulümleri bu Tanrı kutsadı ve yüceltti.

Daha evrensel bir dünya anlayışı gelişene kadar, daha hümanist bir eylem kuralı telkin edilmemiştir. Örneğin, Mısır'da Kral Akhnaton kısa bir dönemliğine tüm insanlar için aynı olan tek bir Tanrı'ya tapınmaya dayanan yeni bir din türetti. Ve böylece tüm insanlara aynı şekilde muamele edilmesi gerektiği fikri ufukta belirdi. Her ne kadar güneşe tapınma ve büyü ayinleri gibi hurafeler ile üzeri örtülmüş olsa da Akhnaton'un maruz kaldığı sorunlar, onun yeni dünya anlayışına ilişkin kaydettiği ilerlemenin bir ölçüsüdür (sonucudur).

Yahudi dininin tarihi kabilecilikten, büyüden ve tabulardan arındırılmış bir Tanrı anlayışının, İsa'nın dininin evrensel tanrısının manevi anlayışına ulaşana kadar kademeli olarak ortaya çıkışının tarihidir. Ve İsa ve onun havarileri (takipçileri) için Hristiyan ahlaki, yeni ibadet şekli (tapınma) ile ayrılmaz bir bağa sahipti. Tanrı, yeni yaşam biçiminin ilham kaynağı olan evrensel sevgiydi.

Dini ve ahlaki gelişim arasındaki benzer yakın ilişki Hindistan'daki Hinduizm ve Budizm arasında ve Çin'deki Konfüçyüs ve Laotze'nin öğretileri arasında da görülmektedir. Yeni din akidesi de bir yaşam biçimiydi ve bu dinlerin her biri, evrensel bir dünya görüşüne yönelirken, tüm insanlığı kucaklayan bir ahlaki (etik) kod tasavvur etmişlerdi. Bu dinlerin kodları arasındaki benzerlik noktası budur; aralarındaki farklar ise dış görünüşlerindeki farklılıklara tekabül etmektedir. Örneğin Budizm'de hayatın en yüce amacı, tam bir vazgeçiş (renunciation) ve insan bilincinin sınırlarını aşan mistik birlikteliğin özümsemesidir (mystical transcending unity). Bilge insan bu nedenle her şeyden vazgeçer ve tefekkür hayatına çekilir. Bu bir riyazet (çilecilik) ve bir yadsıma etiğidir; doğruluk ve nezaketin sıradan erdemlerini (hikmetlerini) kendileri için fazla övmeyiz; zira, çileci ideale giden bir yoldadırlar.

Ahlak ve din arasındaki bu yakın bağlantının gelişimine ilişkin sıra dışı bir istisna bulunmaktadır. Yunanistan'da kabile erdemlerinin üzerine çıkan bir ahlak düzeyini oluşturan kişi bir dini lider değil, bir filozof; ya da daha doğrusu, Sokrates ile başlayan bir filozoflar silsilesidir. Platon'da iyi terimi her şeyin tabi olduğu evrensel bir ilke haline gelmiştir. Burada, felsefi anlayış herhangi bir dinin ortaya koyduğu derinlikte bir ahlak anlayışına erişmiştir.

Elbette bahsedilen bu Yunan düşünürlerinin fiiliyatta dini liderler oldukları ve onların metafizik bakış açılarının aslında bir tür teoloji olduğunu iddia etmek mümkündür. Alternatif olarak, yeni ahlaki anlayışın dini veya felsefi bir düşünce sistemiyle birlikte ortaya çıkabilmesinin nedeninin aslında her iki husustan da bağımsız olduğu iddia edilebilir. Yani bağlantı tesadüften ibarettir.

Kuşkusuz, din ve felsefe arasında bir kan bağı (illiyet) vardır; fakat ahlaki teoriyle bağlantılı olarak, metafizik teorilerin dini karakterinden ziyade büyük dini doktrinlerin felsefi doğasına işaret etmek daha uygun olacaktır. Zira dini sistemler aslında düşünceyi anlamlandırma (izahat) girişimleridir ve dinlerin ahlaki ilkeleri muhakeme diskurunun konusunu oluşturmaktadır.

Ahlaki gelişim ile din ve felsefe arasındaki tarihsel bağlantının sadece bir tesadüf olduğu önermesi, tüm meselenin kökenine inmektedir. Bu durum, temelde ahlakın ne Tanrı'ya tapınmayı ne bilinen dünyanın mantıklı bir kavramına ihtiyaç duyulmadığını ifade etmektedir. Bu son derece zor soruyu düşünürken, bir şeyi ilk kez yapmak ile geleneksel hale gelen bir hareket tarzını takip etmek arasında bariz bir fark olduğunu hatırlamak önemlidir. Ve eğer bir eylemin bütünsel doğası olarak tanımlanabilecek şeyi ortaya koymak istiyorsak, geleneksel hale gelmeden önce onun doğasını incelememiz gerekmektedir – ki bu menşe kaynaklarını incelemekten farklı bir şeydir. İnsanların herhangi bir etik teori veya dini yönlendirme olmadan da hayatlarını oldukça iyi idame ettirebilecekleri; aslında duygularına ve sağduyularına güvendiklerinde daha makul ve mutlu bir hayat sürebilecekleri sıklıkla savunulmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu bu duygular ve sağduyu, belki de sadece Hristiyan halk tarafından bir nesilden diğ-

rine aktarılan ve alışkanlık (adet) haline gelen geleneksel eğilimler de olabilirler. Ancak başlangıçta bu şekilde olmamıştır. Elbette tüm büyük erdemlerin, ilk ortaya çıkışlarına kadar geriye doğru takibini yapmak mümkün değildir; ancak tarih bize, İsa'nın öğretisinde veya Platon Felsefesinde olduğu gibi, yüzyılların birikmiş deneyiminin aniden doruğa ulaştığı o anları güçlü bir şekilde sunmaktadır. Ve yeni yaşam biçiminin yoğun duygunun eşlik ettiği bir vahiy (ilham) olarak geldiği görülmektedir.

Her din ve felsefe ekolünün kendine özgü bir etik tonu ve doktrini vardır. Ancak, ahlaki eylem ilkesi Tanrı sevgisi, insan refahı ve mutluluk arayışı olarak algılsın veya algılanmasın, aralarında ortak bir evrensellik bağı vardır. Ve bu evrenselliğin oluşması, nasıl ifade edilirse edilsin ve hangi bağlamda görünürse görünsün, sadece kör bir duygu veya koordine edilemeyen bir dürtü değildir; bilakis yoğun bir şekilde hissedilen ve bariz olan bir şeydir. Yeni yaşam tarzı, onun gerçekten takip etmeye istekli olmayan kişiler tarafından körü körüne takip edildiğinde veya simüle (taklit) edildiğinde genel kabul gördüğü söylenebilir.

Ahlaki eylemin herhangi bir dini veya felsefi anlayış olmaksızın en baştan gerçekleşebileceğinin düşünülmesinin nedenlerinden birisi, birbirinden oldukça farklı dini inanca ya da felsefi görüşe sahip iki kişinin, her ikisinin de aşağı yukarı aynı türden hayatlar yaşayabilmesi gerçeğidir. İnançları farklı olsa da ahlakları aynı olabilmektedir. Ama acaba gerçekten aynı mı? Ahlakları sadece benzer olabilir ve eylemlerin çoğu haricen aynı görünebilir. Her ne kadar sonuçları aynı görünse de gerçek bir hayırseverin eylemi ile şövalyelik almak için bağış yapan zengin bir adamın eylemi arasında bir uçurum vardır. Benzer şekilde, Hristiyan Kilisesi'nin öğretilerine tam olarak inanmış bir kişinin yaptığı hayırseverlik, bir dine mensup olmayan hümanist kişi tarafından yapılan benzer bir davranıştan bütünsel olarak farklıdır. Fark, bir riyakâr ile gerçek hayırsever arasındaki kadar belirgin değildir, ancak yine de farklı perspektifleri vardır ve bu farklılık herhangi bir eylemde – örneğin, bir suçluya karşı gösterilen tutumda – aniden ortaya çıkarır.

Tüm büyük dinler ve felsefeler, genel anlamda adaleti ve hayırseverliği övmeye, fakat (para) hırsını ve zulmü kınamada ittifak etmişlerse de değişen ilkelerin farklı eylemlere yol açtığı konusunda bazı özel nitelikli sorular varlığını korumaktadır. Örneğin, Hristiyanlığın bir yorumu, tam bir barışçıl tutumu (pacifism) ve her koşulda savaşmayı reddeder. Savaşı özünde ve kesinlikle kötü olan eylemler arasında gören, dolayısıyla dini gerekçelerle olmasa da barışseverlik ile sonuçlanan bir etik felsefe türü de vardır. Buna mukabil, Marksizm'in arkasındaki gibi bir felsefe de savaşı insanlığın diyalektik ilerlemesinin bir parçası olarak kabul eder ve bu doktrini benimseyenler, komünizme fayda sağlayacağını düşündüklerinde şiddet kullanmaktan asla çekinmezler. Yine, bir dini görüşe göre ceza gerekli bir arınma sürecidir, ancak salt bir caydırıcı değildir; bu görüş nedeniyle birçok insan suçlulara uygulanacak alternatif yöntemleri revize etmeye henüz hazır değildir.

En kritik davranış biçimlerinde tamamen fikir birliğinde olabilen bu tür insanlar, kendilerini tamamen bir çelişki – bu sorularda olduğu gibi – içinde bulabilmektedirler. Buna sırf farklı duygular neden olmamakta, genel bakış açısındaki çeşitlilikten de kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle, yüzeyde evrensel uygar davranış kuralları konusunda bir fikir birliği olmasına rağmen, bu pürüzsüz yüzeyin altında sürekli değişen düşünce ve eylem akımları bulunmaktadır. Her dini mezhep ve felsefe ekolü için farklı bir ahlak yapısı vardır ve aynı görünen eylemler aslında birçok yönden birbiriyle çelişen programların parçalarıdır. Sadece baştan sona özdeş bir hüsnüniyet değil, aynı zamanda düşünme ve deney yoluyla kendini bulma sürecinde olan bir iyi niyet vardır.

Pek çok insanı acele bir şekilde aksiyona ve düşünceye yönelten şey, insanların kendi kendine yetebileceğini ve din ve felsefeden vazgeçebileceğini beyan etmelerinin nedeni, tam da bu teori ve doktrin çeşitliliği (bolluğu) ve varılan uzlaşmadan duyulan belirgin umutsuzluktur. Ve iddialarını teyit etmek için, herhangi bir bilgi birikiminden yoksun ve içgüdüleri ile hareket etmesine rağmen, derin bilgi ve düşünceye sahip birçok insandan daha ah-

laki bir yaşam sürebilen basit bir köylü örneğini vermektedirler. İyilikseverliğin kendi iç görüşü (sezgisi) olduğunu, düşünme (tefekür) ve felsefenin ise daima üst yapılar olduklarını ve pratik değerinin olmadığını söylemektedirler.

Basit bir köylü, elbette, sadece geleneği takip ediyor ve eylemleri geleneksel dürtüler haricinde hiçbir şeyden ilham almıyor olabilir. Böyle bir durumda hayatı kusursuz (blameless) olabilir, ancak ahlaki olmayabilir. Buna karşın, oldukça sıradan insanların güçlü bir adalet ve adil olma (fair play) duygularını muhafaza ettiklerini ve her daim zorluk çeken komşularına yardım etmek için ellerinden geleni yapmaya hazır oldukları sıkça görülen durumlardandır. Ve bunu sadece şefkat duygusundan değil, acı çeken insanların terk edilmemesi gerektiği ilkesinin bilincinde oldukları için yapmaktadırlar. Bu noktada, onlar kardeşlik ve adillik ilkelerinin farkındadırlar.

Hayli basit yaşamlar için bu tür ilkelerin detaylı veya son derece organize olması gerekmez. Ancak modern bir devletin işleyişini aynı şekilde sağlamak mümkün değildir. Elbette devlet adamları, komşunu kendin gibi sev veya kendin için ne istiyorsan başkaları için de aynısını iste gibi ahlaki edimlerin temel ilkelerini sıkça hatırlamış olsalardı daha iyi devlet adamları olurlardı. Fakat tam da bu noktada sorunlarının çok daha karmaşık olması ve bunların sapkınlık ve yanlış düşme kapsamına girmeleri sürekli ve sistematik bir tedavi gerektirmektedir. Örneğin vatanseverlik çoğu zaman bencillik için bir maskedir. Uluslararası ilişkilerin kompleks problemleri, dikkatlice düşünülmüş etik ve politik programların yardımı olmadan çözülemez.

Halihazırdaki dış ilişkilerin büyük ölçüde kötü (yanlış) felsefelerce yönlendirildiği gerçeği, felsefeye karşı bir argüman (sav) değil, sadece meselenin mantıklı fikirlere dayalı edimlerle revize edilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu tür kötü felsefeler, iktidar dürtüsü benzeri dürtülerin bahaneleri (rationalisations) olabilir; belki de harekete geçiren güçler bahanelerden ziyade bu dürtülerdir. Yine de örneğin 'İskandinav' tapınması, ya da 'savaşın gerekliliği' teorisindeki safsataları destekleyen bahanelerin ortaya

dökülmesi gibi, gösteriler bu türden teorilerin arkasına gizlenen dürtülerin devam ettirilmesi için hiçbir mazeret bırakmaz; bilakis tüm çirkinliği ve çıplaklığı ile göze çarparlardı.

Felsefe ve ahlakın ikincil bir bağlantıdan daha fazlasına sahip olduğu iddiasına karşı yapılan şiddetli itiraz, filozofların (schoolmen) tartışmalarına karşı bazen de haksız olmayan aşağılamalardan kaynaklanmaktadır. Felsefe, sürekli bir münazara, entelektüel kılı kırk yarma ve incelik meselesi gibi görünmektedir; dolayısıyla bir filozofun kalp (vicdan) hakkında pek fazla bir şey bilmesi, duygular hakkında ise hiçbir şey bilmesi gerekmemektedir. Bunun aksine, ahlak ise öncelikle bir kalp (vicdan) meselesidir ve insanları iyi eylemlere sevk edenin kavramların akıllıca manipüle edilmesi (felsefi olarak) değil, iyi niyet (hüsnüniyet) (good will) olduğu ileri sürülmektedir.

Zekâ (baş) ile vicdan (kalp) arasındaki bu karşıtlık bir kez kabul edilince, iki etik teori ekolünün ortaya çıkması kaçınılmazdır; birisi irade ve duyguların ahlaki eylemde baskın faktörler olduğu bir ekol, diğeri ise iyyinin önce sezilip sonra talep edildiği bir ekoldür. Ve görünüşe göre her ikisi de pek makbul olmayan alternatifler ile karşı karşıyayız. Ya kör ve kavramsal anlayıştan yoksun bir iradeye ya da soğukkanlı ve duygudan yoksun bir entelektüel kavrayışa sahip olmalıyız. Her ikisi de deneyime karşıdır; yine de hatanın uzlaşmaz bir karşıtlık temel varsayımında yattığı ve iyyinin ne iradesinin ne de entelektüel algısının birbirinden önce gelmediği, ancak her ikisinin birlikte eyleme geçtiği nadiren ileri sürülmektedir. İyi niyet, rasyonel bir irade ve kendisini entelektüel kavrayış yoluyla bilen evrensel bir aşk (love) olabilir.

Ancak halihazırdaki oldukça belirsiz biçimiyle bile ifade edildiğinde bu görüşün doğru olduğu kabul edilse bile, iyi niyetin öz-bilincinin felsefi bir anlayışı olduğu (anlamına geldiği) ileri sürülemez. Yansıtıcı düşüncenin ahlaki eylemle olan bu bağlantısı, iyi niyetin isteklilik ve şuurluluğun bir sentezi olduğu önermesinden daha sert bir muhalefeti harekete geçirebilir. Ancak şu şekilde diyebiliriz: iyiliği (iyyinin) münferit örneklerden sezeriz ve bu sezgi için herhangi bir düşünce veya felsefi akıl yürütmeye ihtiyaç duy-

mayız. Bazen ahlaki bilinç olarak adlandırılan şey, öz-yönlendirme (self-directing) ve kendi kendini yönetme (self-governing) olarak da görülebilir; kişi bir kokuyu veya bir rengi nasıl algılıyorsa, iyi olanı da aynı şekilde algılar. Duyu algısı (duyum) için yansıtıcı bir doğa düşüncesi şart değildir; bu nedenle analogi yoluyla ahlaki bilincimizin etik teoriden tamamen vazgeçebileceği tartışmalı bir konudur.

Duyularla analogi (benzetme) ve bilinç veya sezgi terimlerinin kullanımı yanıltıcı olabilir; zira bu terimler iyi niyetin kısımlardan oluştuğu ve birçok bağımsız üniteye bölündüğü izlenimini verse de özünde deneyimlerin bir bütünü oluşturacak şekilde bir araya getirilmesidir. Rakibine karşı kıskançlık ve kin duymayı tamamen bencilce bir davranış olacağı ve adil ve nesnel bir prosedürü engelleyeceği için reddeden kişi, istekli bir yaşam modelinin ayrılmaz bir parçasını olan bir ilkeye göre hareket ediyor demektir. Eylem, izole edilmiş bir sezginin sonucu (çıktısı) değildir.

Ahlaki bir eylemin karmaşıklığı, karşı karşıya olduğumuz ve henüz köklü bir çözümü olmayan yeni problemlerde en açık şekilde görünmektedir. Örneğin, yeni bir uluslararası sistemin örgütlenmesi hususunu ele alalım: Uluslararası ilişkilerde iyi niyet yok denecek kadar azdır; çıkarıcı fikirler ise her şeyden önemlidir. Elbette, sadece Hobbes'çu düşünce çerçevesinde; yani, kişisel çıkar ilkesinden esinlenen bir tür örgütlenme mümkün olabilir. Hırsızlar bile bir süreliğine birlikte çalışabilirler. Ancak er ya da geç çökerler. Benzer şekilde, münhasıran kendi çıkarlarını gözetenlerin kurdukları herhangi bir organizasyon, bir kesimin çıkarlarının diğerlerinininkiyle örtüşmediğini hissettiği anda bozulma eğilimine girmektedir. İyi niyet algısı olmayan bir topluluk veya halk parçalanmaya mahkumdur ve iyi niyet herkesin çıkarlarını dikkate almak anlamına gelmektedir.

Medeniyetin devam etmesi için yeni bir uluslararası sistem oluşumun bir zorunluk olduğu, ulusların yalnızca kendilerini düşünmekten vazgeçmeleri gerektiği ve ulusların ahlaki düşünmeye başlamaları genel olarak ülkeler tarafından üzerinde mutabık kalınan hususlardır. Ancak her ülkede uluslararası düzeyde düşünen

sınırlı sayıda bireyin varlığı ve geri kalan ezici çoğunluğun ise çıkarıcı ulusal menfaat düşüncelerini aşamamaları, ilk uluslararası düzeyde kurulan örgütün uluslararası bir haydutluğa dönüşmesine neden olmuş ve barış ve düzeni sağlama çabalarını boşa çıkarmıştır. Bu durum, iyi niyet eksikliği nedeniyle başarısızlığa uğrayan bir projenin açık bir örneğidir. Her bireyin polis koruması elde etmeye çalışması gibi çıkarıcı yaklaşımlar yeterli değildir. Bu bireyler, her ulus için adaleti ve tüm halkların mutluluğunu elde etmek için de çaba göstermeyi arzulamalıdır.

Bu kadar elzem bir ihtiyaç olan uluslararası bir sistem henüz mevcut değildir. Ve onu hayata geçirmek için bir yandan sağlam muhakeme ve ilkelere dayanan özenle düşünülmüş bir plan, diğer yandan ise onu hayata geçirecek sağlam bir irade gerekmektedir. Her ikisi de başarılı bir çözüm elde etmek için vazgeçilmez unsurlardır, ancak çoğu zaman bu iki unsurun aynı anda mevcut olmaları bir şart değildir. Varsayım şudur; güçlü bir organizasyon kurulabilir ancak ifşa edilmek (bilinmesini) istenmeyebilir. Aslında Mephistopheles (Faust romanında şeytan) doğru yol haritasını karmaşıktırabilir ve ardından tüm planı sabote edebilir. Ortada kusursuz bir zekâ olabilir ancak iyi niyet olmazdı.

Elbette Mephistopheles bilinen (halihazırdaki) doğru ve yanlış kavramlarını özgürce kullanabilir ve amacına uygun durumlarda bunlara önemeli gerekçeler süsü verebilir. Ama o bu kavramları hazır halde bulmuştur, yani onları kendisi bulmamıştır. Bu kavramlar uzun zaman önce iyi adamlar tarafından ortaya konmuştu ve bu iyi adamlardan önce o bu tip kavramları asla hayal edememişti; o kavramlar henüz var olmamışlardı (yoklardı). Ve onları kullansa dahi onları anlamamaktadır. Onun kötü olduğu konusu ele alındığında ise o herkesten daha kötü biri olmadığını, karşılıksız bir neden (güdü) veya gerçek anlamda (sahici, hilesiz) iyi niyet diye bir şey olmadığını iddia edecektir. Ona göre bu tür şeylere inananlar zavallı aptallardır; ama bu fikirleri kendi amaçları için kullananlar bilge insanlardır.

Bu nedenle, bir Milletler Cemiyeti (League of Nations) örgütlemeye çağılırsa, Mephistopheles, her ulusun kendi çıkarlarını

gözetceği ve gözetmesi gerektiği varsayımına dayanarak ilerleyecektir ve aksi yöndeki herhangi bir öneri ise (onun gözünde) saçmalıktır. Mephistophelesçi devlet adamı tiplerini hepimiz tanıyoruz ve faaliyetlerinin sonuçlarını da bizzat (hayatımızda) yaşamaktayız.

Evrensel bir dünya düzeni, henüz dile getirilmemiş, ancak sadece iyi niyetle hayata geçirilebilecek yeni bir anlayıştır. Bu yeni düzeni kurmak için büyük uluslardan birisi gerçek anlamda fedakarlıklar yapmaya davet edilse, onun çıkarıcı dürtüleri ve sahiplenme içgüdüleri ile daha geniş kapsamlı bir milletler topluluğu örgütü oluşturma anlayışı arasında bir çatışma (mücadele) ortaya çıkacaktır. Ve bu, tutkulu çıkarıcı bir ihtiras ile soğuk bir akademik görev anlayışı veya duygusuz bir ahlaki yükümlülük (bloodless categorical imperative) arasındaki bir mücadele değil, alışkanlık haline gelen bencil bir dürtü ile tutkulu bir adalet aşkı ve de insan mutluluğu arasındaki bir mücadele olacaktır. Yeni düzen ancak böyle bir sevgiyle tasavvur edilebilir.

Varılan sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Dini inanç yok olduğunda varlığını azalmaksızın sürdürebilen ahlak kavramı için din vazgeçilmez değildir; Bununla birlikte,

Ahlakın etik ilkelere ihtiyacı vardır ve bu çerçevede dinin ahlak için önemini vurgulamak doğrudur. Tarihi dinler bu etik ilkeleri büyük ölçüde sağlamışlardır, ancak yansıtıcı düşünce de bunları sağlayabilir. Birçok modern filozof, kendi düşüncelerinin etkisini küçümsemektedir.

Dinin ve düşüncenin ahlak üzerindeki etkisi, dinlerin ahlak kodlarında ve büyük felsefi düşünce sistemlerde açıkça görülmektedir. Bazı temel konularda genel bir fikir birliği olmasına rağmen, diğer hususlarda büyük farklılıklar bulunmaktadır ve bunlar genel bakış açısının farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Nazilerin Hıristiyanlık öncesinde var olan bir dini yeniden canlandırmaya çalışması boşuna değildir.

Bu kadar çok insanın, doğal duygularına ve kökleşmiş (yerleşmiş) alışkanlıklarına dayanarak ne din ne de felsefe olmaksızın

yaşayabiliyor gibi görünmelerinin nedeni, başkaları tarafından düşünülmüş (örölmüş) bir sistem içinde yaşıyor olmalarındandır. Yeni problemlerle karşılaştıklarında yollarını kaybederler ve sorunlarını çözmek için kendileri düşünmek zorunda kalırlar. İngiliz'in sağduyuyu dediğı şey sadece kaba bir felsefeden ibarettir.

Genelde iyi niyet ve etik ilkenin birbirinden ayrıştırılması, iyinin düşüncesinin onun arzusundan önce mi yoksa sonramı geldiğı konusunda bir çözümsüzlüğe açmıştır; bu husus çözülmaz, zira hiçbir diğzerinden önce gelmez. Herkes için adalet ilkesi, ancak onun sevdalıları (gaye edinenleri) tarafından anlaşılabilir ve onlar da ancak münferit vakaları ustaca çalışarak bunu gerçekleştirebilirler.

